

Michael Morys-Twarowski, Stanisław Piszczek, *Harwot Jerzy (Georg)* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, pod red. Ewy Grin-Piszczek, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemysł 2016 s. 76-80

HARWOT JERZY (Georg). 7 V 1853 Puńców (Punzau) k. Cieszyna – 4 XII 1904 Przemysł. Pedagog, publicysta, działacz społeczny i kulturalny. Był synem Pawła, właściciela gospodarstwa w Puńcowie, i Anny z Zamarskich. Zarówno po mieczu, jak i po kądzieli pochodził z rodzin ewangelickich, zaliczających się do grona *siedlaków* (bogaci chłopci na Śląsku Cieszyńskim). W czasie studiów jego prawnym opiekunem był Adam Cieńciała, rolnik z Wielopola na Śląsku austriackim.

Ukończył szkołę ludową w Puńcowie, a następnie II Gimnazjum w Cieszynie, gdzie 27 VII 1871 zdał maturę. Jako uczeń gimnazjum 6 XI 1869 wraz z Janem Molinem, Pawłem Śliwką, Janem Michejdą i Janem Rymorzem reaktywował polskie stowarzyszenie „Wzajemność”, w ramach którego założył sekcję „Postęp” poświęconą ludoznawstwu.

W latach 1871/1872–1873/1874 (I semestr) studiował historię i geografię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W Krakowie w czasie studiów był zameldowany w półroczu zimowym 1871/1872 w koszarach na Wawelu, a później w bursie św. Barbary. Semestr II roku akademickiego 1873/1874 ukończył na Uniwersytecie Wiedeńskim. 28 IV 1877 uzyskał uprawnienia do nauczania języka niemieckiego oraz historii i geografii w gimnazjum niższym i wyższym z językiem wykładowym polskim. 16 VI 1880 uzyskał uprawnienia

do nauczania filozofii również w całym gimnazjum i języka polskiego w gimnazjum niższym z językiem wykładowym polskim.

Od 29 XI 1875 do 31 VII 1877 uczył jako suplent (zastępca nauczyciela) w gimnazjum w Brodach. W 1877 r. bezskutecznie starał się o posadę nauczyciela historii i geografii w Gimnazjum św. Anny w Krakowie. Później zawodowo związał się z I Państwowym Gimnazjum w Przemyślu, w którym pracował od 31 VII 1877 aż do przejścia na emeryturę w 1901 r. Uczył w gimnazjum głównie języka niemieckiego i propedeutyki filozofii, a historii i geografii tylko w niektórych latach. Prowadził także bibliotekę niemiecką dla młodzieży.

Naukowo interesował się pedagogiką, co zaowocowało kilkoma publikacjami związanymi z tym zagadnieniem. W *Sprawozdaniu Dyrekcji Gimnazjum w Przemyślu za rok 1881* opublikował pomocniczą rozprawkę dla uczniów *Lessings, Leben und schriften schulgemaesbearbeitet und erlaeuert*. W 1882 r. wydał własnym nakładem podręcznik *Deutsches Lehr- und Lesebuch für die Oberenclassen höherer Schulen von Galizien*, z którego korzystano w wielu galicyjskich gimnazjach (drugie wydanie ukazało się w roku 1885). Recenzja pierwszego wydania ukazała się w „Przeglądzie Polskim” w marcu 1883 r., a jej autorem był L. German. Recenzja drugiego wydania ukazała się w „Muzeum”, (z. 11, listopad 1885). Recenzentem był powtórnie L. German, który znów pozytywnie ocenił wypisy szkolne opracowane przez Harwota. Drugie wydanie wypisów zrecenzował ponadto Aleksander Pechnik w „Muzeum” (1886 z. 4), jednak jego ocena zdecydowanie różniła

się od oceny Germana. W roku 1881 Harwot własnym nakładem wydał broszurę *Zasady wychowania Herberta Spencera i Aleksandra Baina*, która zawierała wykład aktualnych wówczas teorii pedagogicznych.

Harwot należał do Galicyjskiego Towarzystwa Pedagogicznego oraz do Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych. W latach 1884–1891 stał na czele zarządu przemyskiego Koła Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych. Od 1885 r. był prezesem przemyskiego oddziału Galicyjskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Na XIII Walnym Zjeździe TP w 1879 r. w Brodach wygłosił referat pt. *Szkolne Kasy Oszczędności ze stanowiska pedagogiki i ekonomii społecznej*. Odczyt ten, który następnie ukazał się drukiem, został poddany krytyce w serii artykułów autorstwa prezesa TP Zygmunta Sawczyńskiego, które ukazywały się w „Szkole” (organ Towarzystwa Pedagogicznego) od numeru 25 do 51 w 1880 r. Natomiast na XV Zjeździe (18 VII 1881, Kraków) wygłosił referat *Pracownie szkolne ze stanowiska pedagogiki i ekonomii społecznej*. Harwot pełnił funkcję dyrektora przemyskiej szkoły przemysłowej uzupełniającej oraz aktywnie włączał się w życie kulturalne miasta, organizując m.in. wieczorki muzyczne. Należał do założycieli i członków pierwszego zarządu przemyskiej filii Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” (zał. 1885). W roku 1891 wchodził w skład komitetu, który miał zająć się czynnościami organizacyjnymi przy założeniu koła naukowego Towarzystwa Historycznego w Przemyśle, co nastąpiło formalnie w 1892 r.

W 1881 r. wydał w formie postulatu do Sejmu Krajowego odezwę *Wysoki Sejmie! (Wniosek do Sejmu w sprawie warsztatów robót ręcznych i kas oszczędności w seminariach nauczycielskich i szkołach początkowych)*. W 1882 r. ukazał się jego artykuł *Jakiej reformy przede wszystkim potrzebują nasze szkoły ludowe*. Jeszcze pod koniec swojej działalności nauczycielskiej opublikował w 1898 r. artykuł *Nasze szkolnictwo ludowe*. W maju 1885 r. zgłosił swoją kandydaturę w okręgu przemyskim w wyborach do Rady Państwa w Wiedniu. 24 V 1885 na zgromadzeniu przedwyborczym wygłosił przemówienie, w którym opowiedział się za międzynarodowym rozbrojeniem, zasadą autonomii i reformą szkolnictwa. Jednak już 4 VI 1885 zrzekł się kandydatury na rzecz Gustawa Roszkowskiego, jak sam argumentował „niechcąc wyłamywać się z pod solidarności i karnośći narodowej i przyczyniać się do rozstrzelania głosów”. W latach 90. XIX w. zasiadał w przemyskiej radzie miejskiej i z jej ramienia pełnił funkcję delegata do szkolnej rady okręgowej. W marcu 1893 r. został wybrany do komitetu miejscowego dla obesłania Powszechnej Wystawy Krajowej, która odbyła się we Lwowie w 1894 r. Był przełożonym zboru ewangelickiego (probostwo w Jarosławiu).

Od 1894 r. pełnił funkcję członka dyrekcji Stowarzyszenia dla oszczędności i zaliczek I ogólnego stowarzyszenia urzędników austro-węgierskiej monarchii. W 1901 r. Harwot objął kierownictwo Powiatowej Agencji Austro-Węgierskiego Zakładu Ubezpieczeń „Fonciere”.

Mieszkając w Przemyślu nadal utrzymywał kontakt z rodzinnym Śląskiem Cieszyńskim. Od 1886 r. był członkiem polskiego stowarzyszenia „Jedność” w Cieszynie, a w latach 1888–1896 Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego. Nadsyłał też datki na budowę Domu Narodowego w Cieszynie. W 1893 r. opublikował rozprawę *Cieszyn i ziemia cieszyńska pod względem geograficznym i statystycznym*.

Był żonaty z Marią z Bierzeckich (ukr. Bireckich, 1866 – 23 V 1926) pochodzącą z grekokatolickiej rodziny. Jerzy Harwot posiadał w Przemyślu kamienicę przy ulicy Franciszka Józefa 11 (obecnie Wybrzeże Józefa Piłsudskiego).

Zmarł 4 XII 1904 (nie, jak błędnie podawano, w 1917 r.) w Przemyślu. Został pochowany na cmentarzu głównym w Przemyślu przy ul. Słowackiego (kw. 18, rz. 9, g. 22).

Twórczość: *Szkolne kasy oszczędności ze stanowiska pedagogiki i ekonomii społecznej. Odczyt miany na walnym zgromadzeniu Galicyjskiego Tow. Pedagogicznego 1879*, Lwów 1880; *Zasady wychowania Herberta Spencera i Aleksandra Baina*, Przemyśl 1881; *Wysoki Sejmie! (Wniosek do Sejmu w sprawie warsztatów robót ręcznych i kas oszczędności w seminariach nauczycielskich i szkołach początkowych)*, Przemyśl 1881; *Deutsches Lehr- und Lesebuch für die Oberenklassen höherer Schulen von Galizien*, Przemyśl 1882 (wyd. 2, Przemyśl 1885); *Jakiej reformy przede wszystkim potrzebują nasze szkoły ludowe*, „Szkoła” 1882, nr 41, 43 i 44 (odb.: Przemyśl 1882); *Pracownia szkolna ze stanowiska pedagogiki i ekonomii społecznej*, „Przegląd Pedagogiczny” R. 1: 1882, nr 10, s. 300–307; [O zadaniach Towarzystwa Pedagogicznego], [w:] *Jednodniówka pedagogiczna na cześć uczestników Walnego Zjazdu Towarzystwa Pedagogicz-*

nego, odbytego w Stanisławowie w dniach 18 i 19 lipca 1887, Stanisławów 1887, s. 11–12; Cieszyn i ziemia cieszyńska pod względem geograficznym i statystycznym, Przemysł 1893; Nasze szkolnictwo ludowe, Kraków 1898.

Źródła i opracowania

Źródła: Administracja Cmentarzy w Przemysłu, Księga pochówków; Archiwum Państwowe w Krakowie, Parafie ewangelickie, sygn. PEJar1, k. 1085; Archiwum Państwowe w Przemysłu, I Państwowe Seminarium Nauczycielskie Żeńskie w Przemysłu, sygn. 64, s. 22; Biblioteka i Archiwum Tschammera w Cieszynie, Metryki chrztów zboru ewangelickiego w Cieszynie, t. 7, s. 282; *Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae in saeculis XVIII–XX*, t. 3: E–J, pod red. K. Stopki, Kraków 2006, s. 705; *O kółkach historycznych*, „Kwartalnik Historyczny”, R. 1892, z. 2, s. 463–464; *Programm des k.k. zweiten (evangelischen) Staats-Gymnasiums in Teschen am Schlusse des Schuljahres 1871/72*, Teschen 1872, s. 50; *Przewodnik po Przemysłu*, Przemysł 1891, s. 11; *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Gimnazjum w Przemysłu za rok szkolny 1881*, Przemysł 1882; *ibidem* za lata 1885–1900; *Sprawozdania Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego* za lata 1888–1896; *Wykaz ulic, placów i domów w mieście Przemysłu*, Przemysł 1895, s. 13.

„Echo Przemyskie” 1901 nr 6 z dnia 11 VIII; „Echo z nad Sanu” 1885 nr 4 s. 2, 1885 nr 6 s. 1 oraz dodatek s. 2; „Gwiazdka Cieszyńska” 1882, nr 36, s. 366, *ibidem* 1885, nr 30, s. 308, *ibidem* 1888 nr 46 s. 463, *ibidem* 1888 nr 52 s. 523, *ibidem* 1892 nr 3 s. 29, *ibidem* 1893 nr 13 s. 130; „Gazeta Przemyska” 1887 nr 6 s. 5; *ibidem*, 1887 nr 7s. 3; *ibidem* 1888 nr 45 s. 5; *ibidem* 1890 nr 48 s. 3; *ibidem* 1890 nr 53 s. 3; *ibidem* 1890 nr 79 s. 2; *ibidem* 1891 nr 82, s. 2; *ibidem* 1892 nr 45 s. 3; *ibidem* 1893 nr 19 s. 3; *ibidem* 1893 nr 27 s. 2; *ibidem*

1893 nr 71 s. 3; ibidem 1895 nr 102 z dnia 24 XI; „Kurier Przemyski” 1895 nr 102 s. 2; ibidem 1896 nr 90 s. 2; „Przegląd Polityczny” (Nawsie) 1904 nr 43 s. 185; „Szkoła” 1880 nr 25–26; ibidem, 1883 nr 33, s. 126–127; ibidem, 1886 nr 16 s. 128, ibidem 1886 nr 19 s. 148–149.

Opracowania: Z. Felczyński, *Rozwój kulturalny Przemysła 1772–1918*, [w:] *Tysiąc lat Przemysła. Zarys historyczny*, cz. 2, Warszawa – Kraków 1974, s. 226; J. Galicz, *Związki młodzieży polskiej w szkołach średnich Śląska Cieszyńskiego*, [w:] *Księga pamiątkowa ku uczczeniu 40. rocznicy założenia stowarzyszenia „Jedność” w Cieszynie*, red. J. Galicz, Cieszyn 1926, s. 15; J. Golec, S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej*, t. 2, Cieszyn 1995, s. 70; Z. Kubrak, *Służba społeczna historyków. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Przemysłu*, s. 18; W. Ogrodziński, *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*, Katowice 1965, s. 336; F. Persowski, *Harwot Jerzy*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 9, 1960–1961, s. 302; idem, *Kontakty Przemysła ze Śląskiem Cieszyńskim na przełomie dwu wieków*, „Rocznik Przemyski” T. 15–16: 1975 s. 98–100; M. Ponczek, *Znaczenie niektórych źródeł kościelnych dla częściowego odtworzenia historii „Sokoła” w Polsce (na Śląsku, Ziemi Przemyskiej i Łódzkiej)*, [w:] *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”*, red. Z. Pawluczuk, Gdańsk 1996, s. 273; T. Pudłocki, *Iskra światła czy kopcząca pochodnia? Inteligencja w Przemysłu w latach 1867–1939*, Kraków 2009, A. Puszka, *Nauczyciele historii i geografii państwowych szkół średnich w Galicji w okresie autonomii*, Lublin 1999, s. 72, 140, 292.